

Kerék-Bárczy Szabolcs: A demokraták együttműködésének alapjai

A választások lebonyolítására vonatkozó várható jogszabályok minden bizonnyal a demokratikus ellenzéki pártok egységes fellépését teszik szükségessé 2014-ben. Valószínű, hogy a demokratáknak akkor lesz esélyük egy-egy választókerület megnyerésére, ha közösen egyetlen jelöltet indítanak mindenhol. Az is valószínűsíthető, hogy a pártok önálló listát állíthatnak, s így megnövelhetik majdani súlyukat az országgyűlésben.

Már önmagában az is óriási erőfeszítést követelne meg a pártoktól, hogy közös egyéni jelöltekről állapotodjanak meg, ez azonban nem a legfontosabb előfeltétele a Fidesz leváltásának és a demokraták győzelmének. Mindenek előtt abban kellene egyezsége jutni, hogy mi a végső célja a választási szereplésnek: Orbánék pusztá elmozdítása vagy olyan kormányváltás, amely kultúraváltást is jelent egyben. Sok helyről hallani olyan véleményeket, hogy semmilyen ár nem drága a Fidesz menesztéséhez: ha nem lesz lehetőség állami pénzből finanszírozni a kampányt, akkor a győzelem reményében össze kell lopni és hazudni a pénzeket, mert csak olyan fegyverrel lehet harcolni, amilyenek adottak. S ha a szavazatmaximalizálás ára egy jó adag demagóg ígéretdömping, akkor ettől sem szabad visszariadni. Az így érvelők (a magukat reálpolitikusoknak, két lábbal a földön járóknak nevezők) szemében sokkal értékesebb a mégoly tisztességtelenül kivívott győzelem annál, mint hogy veszítsenek, de becsületesek maradjanak. Mert szerintük minden alternatíva jobb a jelenleg kormányzók ámokfutásánál.

Ezzel az érveléssel mélységesen nem értek egyet. Magyarország éppen azért van ma zsákutcában, mert mindig a becsstelenség győzedelmeskedett a tisztesség fölött, mert kishitűek voltak még a legdemokratikusabban gondolkodó politikusok is ahhoz, hogy a tisztakezűség fegyverét tökéletesítették volna a korrupció elleni küzdelem érdekében. Sok, alapjában véve becsületes ember vérzett el az elmúlt huszonkét évben, mert vagy ideje korán kiszállt a politikából, nem érezvén magában elég erőt ahhoz, hogy szembeszálljon a gazemberekkel, vagy beadta a derekát, esetleg mentegetve magát azzal, hogy „megpróbálok belülről hatni a rendszerre”, vagy eleve távol tartotta magát a politikától. A demokráciára a legnagyobb veszélyt leginkább az életünk minden részét átható és mérgező oligarchikus rendszer (a korrupció intézményesülése, a politikai és gazdasági hatalom rendszerszerű összefonódása, melyben a szereplők befolyásukat javarészt vagy teljes egészében illegitim módon szerezték) jelenti—ez akadályozza meg a jog uralmát, a szabadság kiteljesítését, a gazdasági növekedéshez, prosperitáshoz szükséges szabályozott, de szabad verseny érvényesülését. Mindez párosul a társadalmunkra jellemző alacsony együttműködési készséggel és relatív konszenzusképtelenséggel, amelynek eredménye az, hogy inkább elfogadjuk a becstelen viszonyokat, ha békén hagynak bennünket a magunk kis világában. Abban a világban, ahol mi is – egyének és kisközösségek – sütögethetjük a magunk pecsenyéjét, átverve az önkormányzatot, államot – vagyis végső soron és ostoba módon egymást és önmagunkat! –, mondván: amazok is átvernek bennünket. Erősen korlátozott felháborodásunk a „puchsimicska” jelenségen (nem is ülnek börtönben a közpénzeket szakmányban dézsmáló

urak, sőt, élvezik a politikai és gazdasági hatalom langymelegét); úgy tűnik, hogy az az értelmiségi és szélesebb társadalmi bátorság, nyílt kiállítás, amelyre ezek letöréséhez szükség lenne, még mindig kevésbé vonzó, mint a lagymatag beletörődés.

Ám aki a gyermekeire gondol, annak nem lehet célja a „bárki, csak ne ezek” jelmondata. Csak olyan célért érdemes dolgozni, amely nem csupán az orbáni, velejéig korrump, anakronisztikus, országromboló rendszert váltja le, de szakít azzal a szemléletmóddal és gyakorlattal, amely hozzásegítette Orbánékat a két évvel ezelőtti elsöprő győzelemhez. Ebből a szempontból jogos a rendszerváltoztatás hangoztatása: tisztakezű közéleti viszonyokat kell teremteni, ahol a közjó szolgálata a legfőbb parancs, ahol a múlt legnemesebb hagyományai csupán erőforrást jelentenek és nem többet, ahol a nyugati demokratikus hagyományok, a jogkövető magatartás és az emberi méltóság feltétel nélküli tisztelete megkérdőjelezhetetlen alapelvek. Ebbe a gondolkodásmódba nem férnek bele az oligarchákkal megkötött titkos szervezetfinanszírozási megállapodások, sőt maga az oligarchikus rendszer sem. Ebben a gondolkodásmódban nincsen helye a maffiózóknak, becsstelen alkukat kiagyalóknak, a közpénzekkel visszaélőknek. És le kell számolni azzal az illúzióval is, hogy bármely demokrata, aki a „nagyobb rossz” érdekében korrump alkut köt, képes visszaállítani a jogállamot. Nem, az ilyen alkuk foglyokká teszik az abban részes feleket. Túl sokan túl sokszor hazudtak már a választóknak, s a hazugságok csapdájából ki kell végre vergődni. Nem lesz jobb Magyarország azáltal, ha újból megfosztjuk a társadalmat a megújulás képességének reményétől, ha igazságot hazugságra alapozva hirdetünk. Hazugság csak még több hazugságot szül.

Túl naiv volnék?

Tudom, a férges fának is kell nem kevés idő, míg gondos ápolás mellett is megszabadul az életerejét elszívó parazitáktól, és újra édes gyümölcsöt tud teremni. Nyilván a mai magyar társadalomban is nem kevés kompromisszumot kell kötni ahhoz, hogy a közügyekre döntő befolyással rendelkező, tisztességtelen érdekcsoportok idővel háttérbe szoruljanak, majd eltűnjenek. Nem történt ez másként a legtöbb nyugati demokráciában sem. De a folyamatot el kell valahol és valamikor kezdeni. Esélyünk sem lesz, hogy az utódainkra egy élhető, a polgároknak tisztességes viszonyokat biztosító országot hagyjunk örökölni, ha nem tesszük meg mi magunk, ma élő aktív generációk, az első lépéseket. Ráadásul a különféle politikai pártok és szervezetek vezetői túlnyomó többségben harmincas éveikben járnak, akiknek van, sőt kell, hogy legyen idejük ennek a nemes feladatnak az elvégzéséhez.

Fél évvel ezelőtt még arról szóltam nyilvánosan, hogy a demokratikus ellenzéknek létre kellene hoznia a maga kerekasztalát, ahol az általa kívánatosnak tartott, Orbán utáni világ új közjogi berendezkedéséről és egyes szakpolitikai kérdésekről állapotodhatna meg. Hiszen nem számíthatunk arra, hogy csupán egy alkotmányozó nemzetgyűlés felállítása elegendő lehet a demokrácia helyreállítására, mert az ország gazdasági és társadalmi viszonyai azonnali közpolitikai intézkedések meghozatalát is megkövetelik egy új, demokratikus kormánytól. Belátom azonban, hogy ezektől a korábbi elképzeléseimtől vissza kell lépjek jó pár lépéssel: nem vagyok biztos ugyanis abban, hogy mindannyian ugyanazt értjük a demokrácia és

jogállam fogalmai és a korrupciómentesség kívánatos foka alatt. Márpedig ha mást és mást gondolunk hazánk kívánt kulturális szintjéről – márpedig a tisztességes közállapotok kulturális kérdés –, akkor nincs sok értelme alkotmányosságról és közpolitikáról sem beszélgetni egymással. Egész egyszerűen ezeket a kérdéseket kell feltennünk magunknak: kész minden magát demokratának nevező ember és szervezet könyörtelenül szembenézni az elmúlt huszonkét évvel és leszámolni az akár saját soraiban is jelen lévő tisztességtelen szándékokkal? Készek-e a demokraták az új köztársaságot egy más kultúrára, a tisztakezűsége és az együttműködésre alapozni akkor is, ha ez a folyamat hosszú és gyötrelmes lesz? Készek vagyunk-e egymást komolyan venni, tisztelni és megbecsülni? Vagy újra cinkos mosoly és összekacsintás mögé rejtjük a hatalom merő akarásának szándékát, ahol nyilván lesz néhány álmodozó, aki majd csendben vagy látványosabban elvérzik abban a politikai játszmaiban, ahol a szereplők előre leosztott lapokkal vívják álcsatájukat.

A Vitányi Iván által felvetett okos és jogos gondolatoknak („Holtpont és ami utána következik”) csak akkor van értelmük és az általa javasoltak csak akkor kivitelezhetőek, ha a demokraták kiindulópontja, alapvető helyzetértékelése azonos: először abban kell megállapodni, hogy milyen országban akarunk élni, milyen kultúrát akarunk gyerekeinkre örökíteni. S ha ebben egyetértés van közöttünk, akkor és csakis akkor lehet és kell nekiveselkedni a negyedik magyar köztársaság alkotmányos alapjai lefektetésének és a legégetőbb közpolitikai kérdések megvitatásának. A vállalkozás szinte emberfeletti belátást követel a közélet szereplőitől: irdatlan hosszúra nyúlt, két évtizedes árnyékunkat kell átlépniük. De a feladat nem megoldhatatlan, más népeknek is sikerült. És bizsergetően szép kihívás lerakni egy új Magyarország alapjait.

Megjelent az Élet és Irodalom 2012. július 20-ai számában